

การพัฒนาศักยภาพชุมชนบนฐานทรัพยากรท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

Community Potential Development Based on Local Resources For Promote Creative Tourism

วรรณษา แสนลำ¹ ศิริพร เลิศยิ่งยศ² และ สุภาวดี มณีเนตร³

Wannasa Seanlum¹, Siriporn Loetyingyot² and Supawadee Maneenate³

¹หัวหน้ากลุ่มงานวิจัยและพัฒนา.สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์. ดร. อาจารย์คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

³ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อาจารย์คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

อีเมล: Wannasa.s@nrru.ac.th

วันที่รับบทความ(Received) วันที่ได้รับบทความฉบับแก้ไข (Revised) วันที่ตอบรับบทความ (Accepted)
16 พฤษภาคม 2565 16 ตุลาคม 2565 8 ธันวาคม 2565

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) วิเคราะห์ศักยภาพชุมชนบนฐานทรัพยากรท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และ 2) เพื่อพัฒนาศักยภาพชุมชนสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ วิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้นำและผู้ประกอบการจำนวน 30 คน และภาคีเครือข่าย 5 หน่วยงาน บ้านด่านชัย ตำบลด่านเกวียน และบ้านหนองโสน ตำบลท่าอ่าง อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง สถิติที่ใช้แบบเชิงพรรณนา เก็บรวบรวมข้อมูลโดยสำรวจภาคสนาม ศึกษาเอกสาร สัมภาษณ์ เหนียววิเคราะห์ศักยภาพเวทีพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยว ผลการวิจัยพบว่า 1) ศักยภาพของชุมชนบนฐานทรัพยากรใน 2 พื้นที่พบว่า จุดแข็งคือ ความโดดเด่นของผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาและผลิตภัณฑ์หัตถกรรม ผู้นำมีความเข้มแข็ง จุดอ่อนขาดความรู้ ทักษะเรื่องงานปั้นที่หลากหลาย และไม่มีแผนที่ชุมชนบอกเส้นทางในชุมชน โอกาส การสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงด้านการท่องเที่ยวกับพื้นที่ใกล้เคียง และลูกค้าเปลี่ยนมาซื้อสินค้าทางออนไลน์เพิ่มขึ้น และอุปสรรคจากสถานการณ์โรคระบาดโควิด 19 ทำให้นักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวซื้อสินค้าด้วยตนเองในพื้นที่น้อยลง 2) การพัฒนาศักยภาพชุมชนบ้านด่านชัยพบว่า กลยุทธ์เชิงรุกคือ สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชน กลยุทธ์เชิงแก้ไขคือ ให้ความรู้ด้านให้บริการแก่ลูกค้า กลยุทธ์เชิงป้องกันคือ การเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยว กลยุทธ์เชิงรับคือ จัดทำแผนที่เส้นทางท่องเที่ยวชุมชน สำหรับบ้านหนองโสนพบว่า กลยุทธ์เชิงรุกคือ ผลิตสินค้าให้หลากหลาย กลยุทธ์เชิงแก้ไขคือ จัดทำหน่วยงานในการสร้างภาคีเครือข่ายการท่องเที่ยวในรูปแบบการเชิงสร้างสรรค์ กลยุทธ์เชิงป้องกันคือ การจัดอบรมความรู้ด้านการตลาดออนไลน์กับผู้ประกอบการในชุมชนและ กลยุทธ์เชิงรับคือ จัดทำแผนที่เส้นทางท่องเที่ยวชุมชน งานวิจัยนี้ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาศักยภาพชุมชนบนฐานทรัพยากรท้องถิ่นและสามารถเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวไปสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

คำสำคัญ: ศักยภาพชุมชน, ฐานทรัพยากรท้องถิ่น, การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

ABSTRACT

The objectives of this research were 1) to analyze community potential based on local resources to promote creative tourism and 2) to develop community potential towards creative tourism. This research was a qualitative research. Participative practice research method. The sample was 30 leaders and entrepreneurs and 5 network partners at Danchai house. Dan Kwian Subdistrict and Ban Nong Son, Tha Ang Sub-district, Chokchai District, Nakhon Ratchasima Province. Research instruments was a structured in-depth interview, used Descriptive statistics, Data collection was conducted by field survey, document study, interview, and potential analysis forum for tourism network development. The results found that 1) The communities on local resource base in 2 areas was found Strengths aspect distinguished by pottery and sandstone products and had strong leaders, Weaknesses aspect lack of knowledge. A variety of sculpting skills and no community map showing directions in the Opportunity aspect Building a network to connect tourism with nearby areas and more customers turning to shop online. Threats aspect the situation of the Covid-19 epidemic cause fewer tourists come to travel and buy products by themselves in the area. 2) The community has developed community potential at Danchai house found that SO strategy aspect Building a network of cooperation between communities. WO strategy aspect training to provide knowledge on service to customers, ST strategy aspect connecting tourism network, WT strategy aspect community mapping. For Ban Nong Son found that SO strategy aspect produce a variety of products, WO strategy aspect provide agencies to create tourism network partners in creative tourism, ST strategy aspect develop online marketing knowledge with entrepreneurs and WO strategy aspect community mapping. This research resulted participating of community in the development of community potential based on local resources to promote creative tourism.

Keywords: Community Potential, Local Resource Base, Creative Tourism

บทนำ

การขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศให้สำเร็จตามเป้าหมาย โดยเฉพาะระบบการศึกษาไทย ค่านิยมคนไทย และวินัยคนไทยซึ่งเป็นรากฐานสำคัญที่ทำให้คนไทยเป็นคนที่มีความสมรรถนะชีวิตทั้ง 3 ด้าน คือ ความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) และลักษณะชีวิต (Life Characteristic) และประชาชนอาศัยอยู่ในชนบทของประเทศไทยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ไม่สามารถนำนวัตกรรมสมัยใหม่ไปใช้ในการพัฒนาการผลิตได้อย่างสมบูรณ์ซึ่งมีจำนวนมากกว่า 20 ล้านคน และปัจจุบันนี้ ค่าครองชีพของประชาชนปรับเปลี่ยนสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับอดีตที่ผ่านมา เนื่องจากมีค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันหลายด้านที่จำเป็นต้องจ่าย

เพื่อให้สามารถดำรงชีพอยู่ในยุคปัจจุบันได้ จังหวัดนครราชสีมาเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ใหญ่เป็นอันดับหนึ่งของประเทศ ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและอยู่ในเขตชนบท คิดเป็นร้อยละ 75.70 เมื่อพิจารณาจากทิศทางย้อนหลังลงไป 3 ปี พบว่า ประชากรในเขตชนบทเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (ที่ทำการปกครองจังหวัดนครราชสีมา, 2564) ดังนั้น การพัฒนาชุมชนให้มีศักยภาพจะทำให้ครัวเรือนมีอาชีพและรายได้เพิ่มขึ้น ผู้ประกอบการสามารถใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนให้เกิดมูลค่าเพิ่มจะทำให้หมู่บ้านมีเศรษฐกิจฐานรากมั่นคงและกลายเป็นชุมชนพึ่งตนเองได้ต่อไป การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ตามสภาพจริงที่เป็นอยู่ในสังคมจะมีวิถีชีวิตตามสภาพของแต่ละท้องถิ่นสามารถนำเอาทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ได้อย่างมีคุณค่าเกิดประโยชน์ เมื่อพิจารณาอย่างรอบด้าน พบว่า ชุมชนยังขาดองค์ความรู้ในการพัฒนาศักยภาพบนฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ในทางตรงข้าม ชุมชนที่มีศักยภาพจะสามารถพึ่งพาตนเองโดยอาศัยวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อและใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นแก้ไขปัญหาในชุมชน มีความผูกพันกัน รักสามัคคีกัน สามารถควบคุมและจัดการปัญหาท้องถิ่นด้วยภูมิปัญญาเป็นชุมชนที่เข้มแข็งพร้อมรับผลกระทบจากภายนอกได้ (อุทัย ดุลยเกษม และ อรศรี งามพิทยาพงศ์, 2540) อำเภอโชคชัยเป็นที่ตั้งของสถานที่ราชการ มีทั้งหมด 13 หมู่บ้าน แบ่งเขตการปกครองออกเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลและเทศบาลตำบล ตำบลด่านเกวียนเป็นหนึ่งในอำเภอโชคชัยเป็นชุมชนขนาดใหญ่อยู่ริมฝั่งลำน้ำมูล เมื่อสมัยก่อนเป็นที่พักของกองเกวียนบรรทุกสินค้าที่จะเดินทางค้าขายระหว่างโคราชกับเขมร โดยผ่านทางนางรอง บุรีรัมย์ ชุขันธ์ ขุนหาญ จนถึงเขมร ชาวด่านเกวียนส่วนใหญ่มีอาชีพการทำเครื่องปั้นดินเผามาแต่โบราณ นับเป็นเวลาหลายชั่วอายุคน เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งปัจจุบันมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักทั้งในประเทศและต่างประเทศ มีนักท่องเที่ยว นิยมมาชมการผลิตและซื้อหาเครื่องปั้นดินเผาอยู่เสมอ

จากความสำคัญและความเป็นมาดังกล่าว การพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งพึ่งตนเองได้ต้องอาศัยข้อมูลและความรู้จำนวนมากเพื่อช่วยในการตัดสินใจวางแผนและต้องเชื่อมโยงการพัฒนาและการเปิดให้ประชาชนในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนา ดังนั้น ผู้วิจัยได้ตระหนักความสำคัญของการพัฒนาชุมชนให้มีความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรมเพื่อการผลิต ดำรงชีพด้วยการพัฒนาศักยภาพชุมชนบนฐานทรัพยากรท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อันนำไปสู่เศรษฐกิจฐานรากของชุมชนเกิดความมั่นคงและพึ่งตนเองได้ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพชุมชนและสมาชิกชุมชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาความเข้มแข็งและความเจริญของชุมชน
2. เพื่อพัฒนาศักยภาพชุมชนสู่การท่องเที่ยวชุมชนส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากมั่นคงชุมชนพึ่งตนเองได้

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ การพัฒนาทุนมนุษย์และแนวคิดคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1. การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) ถูกกำหนดโดยนักวิชาการหลากหลายโดย Crispin Raymond และ Greg Richards เป็นผู้ริเริ่มแนวคิดดังกล่าวและนิยามการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ว่า หมายถึง การท่องเที่ยวที่เปิดโอกาสให้ผู้เดินทางได้พัฒนาศักยภาพการสร้างสรรคของตน ผ่านการมีส่วนร่วมใน กิจกรรมการเรียนรู้ด้วยประสบการณ์จริงที่เป็นไปตามลักษณะเฉพาะของพื้นที่เป้าหมาย (สุดแดน วิสุทธิลักษณ์ และคณะ, 2556) กิจกรรมมีหลากหลายไม่ว่าจะเป็นการทดลองทำอาหาร การทดลองทำศิลปหัตถกรรม การทดลองใช้ชีวิตตามแบบอย่างผู้คนในชุมชน เพื่อให้เข้าใจถึงวัฒนธรรมอันมีเอกลักษณ์ของผู้คนและสถานที่ นั้น ๆ ผ่านประสบการณ์ตรง Sutipisan (2013) ให้คำจำกัดความของแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ว่าเป็นแนวคิดหนึ่งทางการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับกิจกรรมทางการท่องเที่ยว และผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวได้แก่ การสร้างประสบการณ์ตรงหรือประสบการณ์ร่วมของนักท่องเที่ยวกับชุมชนผ่านกิจกรรม เหล่านั้น ด้วยการใช้ทรัพยากรในชุมชนมาสร้างสรรค์คุณค่าเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวอันก่อให้เกิดรายได้และ ผลประโยชน์และสามารถแบ่งรายได้หรือผลประโยชน์เหล่านั้นสู่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่ม ซึ่งรูปแบบของ กิจกรรมทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์นั้น อาทิเช่น นักท่องเที่ยวได้เกิดการเรียนรู้และประสบการณ์ที่ เกี่ยวข้องกับชุมชนเกิดการมีส่วนร่วมและปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวและคนในชุมชน รวมถึงการได้ใช้ชีวิต อยู่ร่วมกับคนในชุมชนอันมีความแตกต่างกันทางวัฒนธรรม สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นการนำ ทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์ของพื้นที่มาต่อยอดและสร้างมูลค่าเพื่อสร้างสรรค์ประสบการณ์ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้แก่นักท่องเที่ยวผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่ ดังนั้น จะเห็นได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นทิศทางใหม่ของการท่องเที่ยว ซึ่งนอกจากจะเป็นการเสริมแรงให้กับ การตระหนักรู้ในคุณค่าของชุมชนของตนเองแล้วขณะเดียวกันก็เป็นการส่งเสริมพัฒนาศักยภาพการสร้างสรรค ให้กับนักท่องเที่ยวเพื่อนำประสบการณ์ที่ได้จากการท่องเที่ยวไปใช้ในวิถีชีวิตของตนเอง โดยมุ่งเน้นรูปแบบของ การท่องเที่ยวเพื่อสัมผัสเรียนรู้ เกิดประสบการณ์การท่องเที่ยว การสังเคราะห์กระบวนการพัฒนา การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บริบทของประเทศไทยประกอบด้วย 5 ขั้นตอนได้แก่ (ภูริวัจน์ เดชอุ่ม, 2556) 1) ค้นหาอัตลักษณ์และทำความเข้าใจคุณค่าของวัฒนธรรมโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบมีส่วนร่วมและจัดกิจกรรม ทางวัฒนธรรมในชุมชนเพื่อกระตุ้นจิตสำนึกของผู้คนในชุมชน 2) ค้นหาความโดดเด่นและสร้างความแตกต่างของ ชุมชน 3) การหยั่งรู้ความต้องการของตลาดในเชิงลึก 4) สร้างเสริมคุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว การเสริมสร้างคุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวจะใช้ออกแบบ โดยเริ่มต้นตั้งแต่การออกแบบแนวคิด การออกแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์การออกแบบบริการ 5) ปรับเปลี่ยนกลวิธีการพัฒนาตลาดด้วยวิธี การตลาดที่ใช้คุณค่าเป็นฐาน (Value-Based Marketing) มาพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดย เชื่อมคุณค่าของความดั้งเดิมและความเป็นตัวตนเข้ากับความสัมพันธ์อย่างกลมกลืน ดังนั้น การพัฒนา

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ต้องอาศัยความร่วมมือกันระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วนตั้งแต่ระดับชาวบ้าน หน่วยงานระดับท้องถิ่นและจังหวัด

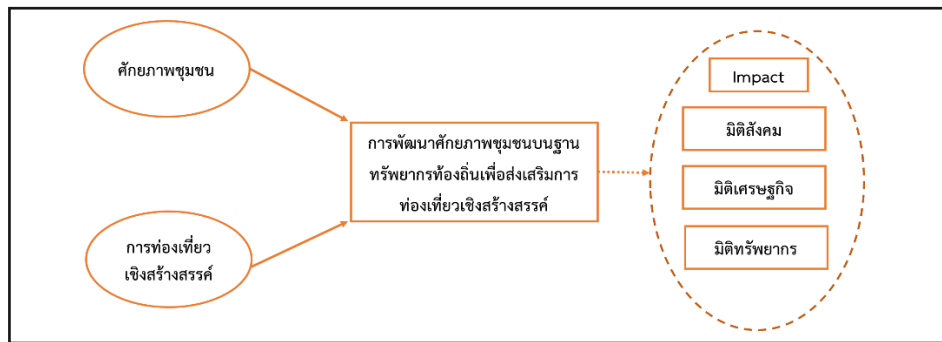
2. การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียรวมทั้งความเป็นผู้นำทางการเมืองที่แข็งแกร่งเพื่อให้แน่ใจว่ามีส่วนร่วมและสร้างความเห็นเป็นเอกฉันท์ การประสบความสำเร็จ การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนควรรักษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในระดับสูงและสร้างความมั่นใจในประสบการณ์ที่มีความหมายต่อนักท่องเที่ยว สร้างความตระหนักรู้ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนด้วยการเรียนรู้ร่วมกันเกี่ยวกับความเป็นชุมชนอยู่ที่ความร่วมกัน ชุมชนที่มีพลังเข้มแข็งล้วนเกิดขึ้นจากความสมานฉันท์ของปัจเจกบุคคลในชุมชน โดยชุมชนเป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชนเพื่อชุมชน และชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของมีสิทธิในการจัดการดูแล เพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาท่องเที่ยวมีองค์ประกอบหลักอยู่ 4 ข้อ คือ 1) ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม 2) องค์กรชุมชน 3) การจัดการ และ 4) การเรียนรู้ นอกจากนี้แล้วการท่องเที่ยวโดยชุมชนยังเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นองค์รวมอีกด้วยเนื่องจากทรัพยากรการท่องเที่ยวกับทรัพยากรที่ชุมชนใช้เป็นฐานการผลิต เป็นทรัพยากรเดียวกัน วัฒนธรรมและสังคมเป็นตัวขับเคลื่อนเรื่องจิตวิญญาณของชุมชนในการสร้างสัมพันธ์กัน ภายในชุมชนและการสัมพันธ์กับภายนอก (สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน, 2564) เนื่องจากคำว่า "ชุมชน" ปัจจุบันถูกนำไปใช้ในความหมายที่กว้างออกไปจากเดิม เช่น ความสัมพันธ์ของคนในขอบเขตพื้นที่ (Area) ได้ เปลี่ยนไปเป็นลักษณะของเครือข่ายของกลุ่มที่มีกิจกรรมทางสังคม (วันทนี แชนภักดี, 2562) ดังนั้น การท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ดำเนินการอยู่แต่ละชุมชนต้องมีการปรับตัวให้มีการบริหารจัดการในรูปของเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนระบบเศรษฐกิจชุมชนฐานราก กับการพึ่งพาตนเองโดยการท่องเที่ยวโดยชุมชน การพัฒนาสังคมที่ยืนอยู่บนพื้นฐานระบบเศรษฐกิจฐานรากนั้นมีความสำคัญต่อการพัฒนา คุณภาพชีวิตของประชาชน

3. การวิเคราะห์สถานการณ์หรือวิเคราะห์สวอท (SWOT Analysis) ได้นำมาใช้เป็นฐานการกำหนดกลยุทธ์เพื่อบรรลุภารกิจและวัตถุประสงค์ขององค์กร ข้อมูลที่รวบรวมและได้มาจากการวิเคราะห์ SWOT จะเป็นการแนะนำว่าองค์กรควรจะมีการเปลี่ยนแปลงภารกิจ วัตถุประสงค์ นโยบาย กลยุทธ์องค์การอย่างไร โดยอภิชัย ศรีเมือง (2555) กล่าวว่า การวิเคราะห์ SWOT Analysis เป็นเครื่องมือสำคัญในการวิเคราะห์สภาพองค์กรหรือหน่วยงานในปัจจุบันเพื่อค้นหาจุดแข็ง จุดเด่น จุดด้อย หรือสิ่งที่อาจเป็นปัญหาสำคัญในการดำเนินงานสู่สภาพที่ต้องการในอนาคต สอดคล้องกับ นฤมล สุนทสวัสดิ์ (2553) ที่กล่าวว่า SWOT Analysis เป็นเทคนิคในการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส ภัยคุกคามที่มีต่อการทำให้ทราบว่าองค์กรยืนอยู่จุดใด มีสภาพปัจจุบันอย่างไร สภาพแวดล้อมภายนอกเอื้อหรือทำให้องค์การติดขัด สภาพแวดล้อมภายในมีสมรรถนะส่งเสริมสมรรถภาพให้้องค์การสามารถสู้ในสนามแข่งขันได้ดีเพียงใด จะใช้จุดแข็งหรือหยุดจุดอ่อน ช่วงชิงโอกาส ป้องกันแรงข่มหรือภัยคุกคามได้อย่างไรโดย David (2011) อธิบายว่า หลังจากทีบริษัทได้ใช้ SWOT Analysis มาประเมินสถานการณ์โดยผลสรุปสามารถนำจัดทำกลยุทธ์ทางเลือกได้ด้วยการนำมาจับคู่กันในรูปแบบของ แมทริกซ์ ที่ส่วนใหญ่เรียกกันว่า การจัดทำ TOWS Matrix ซึ่งมาจากการกลับด้าน

ของคำว่า SWOT ทั้งนี้ การจัดทำ TOWS Matrix เป็นการจับคู่ของปัจจัยภายในและภายนอก ได้แก่ กลยุทธ์ SO กลยุทธ์ WO กลยุทธ์ ST กลยุทธ์ WT ซึ่งการสร้าง SWOT Matrix คือ การดำเนินการระบุโอกาส (O) ภายนอกที่สำคัญขององค์การระบุภัยคุกคาม (T) ภายนอกที่สำคัญ ระบุจุดแข็ง (S) ที่สำคัญและระบุจุดอ่อน (W) ที่สำคัญภายในขององค์การและจับคู่จุดแข็งภายในกับโอกาสภายนอกและบันทึกผลลัพธ์ SO Strategy จับคู่จุดอ่อนภายในที่มีโอกาสภายนอกและ WO Strategies จับคู่จุดแข็งภายในที่มีภัยคุกคามจากภายนอกและบันทึกผลลัพธ์ ST Strategies จับคู่จุดอ่อนภายในที่มีภัยคุกคามจากภายนอก WT Strategies

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยวิลาสินี ธนพิทักษ์ และคณะ (2561) ศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อเรียนรู้วัฒนธรรมฝ่ายมีชีวิตจากภูมิปัญญาชุมชนตำบลเขาปู่ อำเภอศรีบรรพต จังหวัดพัทลุง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเส้นทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อเรียนรู้วัฒนธรรมจากภูมิปัญญาชุมชนตำบลเขาปู่ อำเภอศรีบรรพต จังหวัดพัทลุงที่เชื่อมโยงกับความมั่นคงทางอาหาร และการพัฒนาศักยภาพชุมชนการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อเรียนรู้วัฒนธรรมฝ่ายมีชีวิตจากภูมิปัญญาชุมชนตำบลเขาปู่ ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ชุมชนได้เรียนรู้ร่วมกันสำรวจวางแผน โดยใช้กระบวนการวงจรคุณภาพ (PDCA) และสร้างเส้นทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อเรียนรู้วัฒนธรรมฝ่ายมีชีวิตจากภูมิปัญญาชุมชนตำบลเขาปู่ อำเภอศรีบรรพต จังหวัดพัทลุง และชุมชนสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองในการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อเรียนรู้วัฒนธรรมฝ่ายมีชีวิต และเป็นต้นแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สอดคล้องกับ เบญจมาภรณ์ ชำนาญา (2562) ศึกษาแนวทางพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์พื้นที่ตำบลบางน้ำผึ้ง จ.สมุทรปราการ มีวัตถุประสงค์กำหนดแนวทางพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ พบว่าการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้สอดคล้องกับแนวคิดประสบการณ์ที่นักท่องเที่ยวได้รับจากการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ด้านการเรียนรู้ในพื้นที่ควรพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวให้เชื่อมโยงกัน ด้านการดูแล คือ การส่งเสริมและพัฒนาคนในชุมชนที่มีความรู้และสามารถเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่น ด้านการตลาดทำคือ พัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่สร้างการมีส่วนร่วมให้กับนักท่องเที่ยวและคนในชุมชนเรียนรู้ร่วมกัน โดยออกแบบการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมที่มีและการซื้อต้องเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ในพื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดรวมถึงส่งเสริมให้เป็นที่รู้จักและยกระดับผลิตภัณฑ์เป็นสินค้าที่เพิ่มมูลค่าการพัฒนาศักยภาพชุมชนบนฐานทรัพยากรท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการวิเคราะห์ศักยภาพชุมชน เตรียมความพร้อมเพื่อพัฒนาศักยภาพบนฐานทรัพยากรท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ด้วยชุมชน จากการทบทวนวรรณกรรมแนวคิด ทฤษฎีเป็นฐานคิดเพื่อพัฒนากรอบแนวคิด ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. **ประชากร** คือ ผู้นำ และผู้ประกอบการชุมชนบ้านด่านชัย ตำบลด่านเกวียน และบ้านหนองโสน ตำบลท่าอ่าง อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา
2. **กลุ่มตัวอย่าง** ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงกับผู้นำและผู้ประกอบการ 2 ชุมชนได้แก่ บ้านด่านชัย ตำบลด่านเกวียน และบ้านหนองโสน ตำบลท่าอ่าง อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมาจำนวน 30 คน และภาคีเครือข่ายจำนวน 5 หน่วยงานได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลท่าอ่าง เทศบาลตำบลด่านเกวียน ที่ว่าการอำเภอโชคชัย สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสำนักงานนครราชสีมา
3. **เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล** ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา สภาพทั่วไปของพื้นที่ ข้อมูลประชากร วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนที่สำคัญ ข้อมูลทรัพยากรชุมชนด้านการท่องเที่ยว แบบบันทึกวิเคราะห์ศักยภาพการท่องเที่ยวด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวก การบริหารจัดการการท่องเที่ยวและแนวทางส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพชุมชนบนฐานทรัพยากรท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
4. **วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล** 1) การสื่อสารทำความเข้าใจกับผู้นำ 2) สัมภาษณ์บริบทและข้อมูลพหุภูมิ 3) สัมภาษณ์ผู้นำและผู้ประกอบการชุมชน 4) การจัดเวทีวิเคราะห์ศักยภาพชุมชนที่เกี่ยวข้องกับโซ่อุปทานและวิเคราะห์ SWOT Analysis และรูปแบบความสัมพันธ์แบบเมตริกซ์ TOWS Matrix 5) จัดกิจกรรมการพัฒนาผู้ประกอบการ Up Skill/Re skillเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และแผนที่เครือข่ายชุมชน 6) จัดเวทีคืนข้อมูลชุมชนกับเครือข่ายเพื่อร่วมกันจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ด้วยฐานทรัพยากรท้องถิ่น
5. **การวิเคราะห์ข้อมูล** แบบเชิงพรรณนา มีการจัดระเบียบข้อมูล แสดงข้อมูลในรูปแบบเชิงพรรณนาประกอบภาพ เพื่อบรรยายถึงเรื่องราวให้ตรงประเด็นกับสิ่งที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษา การสรุป การตีความและตรวจสอบความถูกต้องของผลการวิจัย วิเคราะห์ ตีความ เปรียบเทียบข้อมูล สังเคราะห์ข้อมูลและสร้างข้อสรุปเพื่ออธิบายให้เห็นข้อมูลการพัฒนาศักยภาพชุมชนบนฐานทรัพยากรท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยด้วยการศักยภาพและการพัฒนาศักยภาพชุมชนบนฐานทรัพยากรท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ศักยภาพชุมชนบนฐานทรัพยากรท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้เครื่องมือการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ศักยภาพชุมชนบ้านด่านชัย ตำบลด่านเกวียน และบ้านหนองโสน ตำบลท่าอ่าง อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา

	ชุมชนบ้านด่านชัย ต.ด่านเกวียน อ.โชคชัย	บ้านหนองโสน ต.ท่าอ่าง อ.โชคชัย
จุดแข็ง	- ผู้นำชุมชนมีความเข้มแข็ง มีความเป็นผู้นำ - เครื่องปั้นดินเผาของชุมชนมีดินที่ดีกว่าหลายจังหวัด เนื้อดินมีความแข็งแรง เนื้อแน่น คงทน - ผลิตภัณฑ์เป็นสินค้าที่ยกระดับเป็นสินค้าที่มีข้อบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์	ผู้นำชุมชนมีความเข้มแข็ง มีความเป็นผู้นำสามารถจูงใจให้สมาชิกในชุมชนเกิดการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาศักยภาพชุมชน
จุดอ่อน	- ขาดความรู้ ทักษะเรื่องงานปั้นที่หลากหลาย - ไม่มีแผนที่ชุมชนที่ชัดเจน	- ขาดความรู้ ทักษะงานปั้นที่หลากหลาย - แผนที่ชุมชนบอกเส้นทางในชุมชนไม่ชัดเจน - ขาดองค์ความรู้ด้านการตลาดออนไลน์
โอกาส	- ชุมชนเป็นแหล่งที่มีทรัพยากรดินที่มีคุณภาพมีผิวดิน เนื้อดิน น้ำหนักดินที่มีคุณภาพ สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้ - พฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่ชอบการเรียนรู้หาประสบการณ์จากการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	- พฤติกรรมลูกค้าซื้อสินค้าออนไลน์เพิ่มขึ้น - ชุมชนเป็นแหล่งทรัพยากรประติมากรรมพื้นบ้าน มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่พัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ เช่น แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ศูนย์การเรียนรู้ เป็นต้น
อุปสรรค	- สถานการณ์โควิด 19 ส่งผลให้พฤติกรรมของผู้บริโภคเปลี่ยนแปลง มีนักท่องเที่ยวซื้อสินค้าด้วยตนเองน้อยลง - ขาดหน่วยงานที่เป็นเจ้าภาพการเชื่อมโยงภาคีเครือข่ายท่องเที่ยวในชุมชน	- มีการลอกเลียนแบบผลิตภัณฑ์จากคู่แข่งจำนวนมาก - ขาดหน่วยงานที่เป็นเจ้าภาพประสานงานการเชื่อมโยงภาคีเครือข่ายท่องเที่ยวในชุมชน

จากตารางวิเคราะห์ศักยภาพชุมชนบนฐานทรัพยากรท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้เครื่องมือวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและรูปแบบความสัมพันธ์แบบเมตริกซ์ โดยใช้เครื่องมือ TOWS Matrix และกำหนดแนวทางพัฒนาศักยภาพชุมชนบนฐานทรัพยากรท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ดังนี้

1.1 แนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชนบนฐานทรัพยากรท้องถิ่นของชุมชนบ้านด่านชัย ตำบลด่านเกวียน อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมาพบว่า มี 4 แนวทางดังนี้ 1) กลยุทธ์เชิงรุกคือ สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชนด้านการท่องเที่ยว 2) กลยุทธ์เชิงแก้ไขคือ จัดอบรมให้ความรู้แก่ผู้ประกอบการและชุมชนในเรื่องการให้บริการและสร้างความประทับใจแก่ลูกค้า 3) กลยุทธ์เชิงป้องกันคือ มีการเชื่อมโยงเครือข่าย การท่องเที่ยวกับพื้นที่ใกล้เคียงเพื่อดำเนินการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวอย่างเป็นรูปธรรม 4) กลยุทธ์เชิงรับคือ จัดทำแผนที่ชุมชนเพื่อบอกเส้นทางท่องเที่ยวในชุมชน

1.2 แนวทางพัฒนาศักยภาพชุมชนบนฐานทรัพยากรท้องถิ่นชุมชนบ้านหนองโสน ตำบลท่าอ่าง อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา มีแนวทางดังนี้ 1) กลยุทธ์เชิงรุกคือ ผลิตสินค้าให้มีความหลากหลายเพื่อนำไปใช้ตกแต่งบ้านและสวนเพื่อสนองความต้องการของผู้บริโภคในพื้นที่ 2) กลยุทธ์เชิงแก้ไขคือ จัดหาหน่วยงานหลักในการประสานงานระหว่างผู้ประกอบการ ชุมชน และภาคีเครือข่ายเพื่อดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวในรูปแบบการเชิงสร้างสรรค์ 3) กลยุทธ์เชิงป้องกันคือการจัดอบรมความรู้ด้านการตลาดออนไลน์กับผู้ประกอบการในชุมชน 4) กลยุทธ์เชิงรับคือ จัดทำแผนที่ชุมชนเพื่อบอกเส้นทางท่องเที่ยวในชุมชน

2. ผลการพัฒนาศักยภาพชุมชนสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยผู้วิจัยได้นำแนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชนบนฐานทรัพยากรท้องถิ่นของชุมชนบ้านด่านชัย ตำบลด่านเกวียน และบ้านหนองโสน ตำบลท่าอ่าง อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา ดังนี้

2.1 การพัฒนาศักยภาพชุมชนสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บ้านด่านชัย ตำบลด่านเกวียน อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการ

2.1.1 สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชนด้านการท่องเที่ยวระหว่างหน่วยงานภาครัฐ การได้แก่ พัฒนาการอำเภอโชคชัย องค์การบริหารส่วนตำบลหนองโสน เทศบาลตำบลด่านเกวียน ชุมชนบ้านด่านชัย ตำบลด่านเกวียน และชุมชนบ้านหนองโสน ตำบลท่าอ่าง อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมาเพื่อสร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว

2.1.2 ดำเนินการจัดกิจกรรมอบรมให้ความรู้แก่ผู้ประกอบการและชุมชนเรื่องการให้บริการและสร้างความประทับใจแก่ลูกค้า ด้วยการทำกิจกรรมสร้างความประทับใจด้วยรอยยิ้ม ผู้ประกอบการต้องรู้จัก เข้าใจลูกค้า และสามารถจดจำลูกค้าเพื่อสร้างความประทับใจให้ลูกค้า การเข้าใจลูกค้า เมื่อลูกค้ามีปัญหาหรือมีข้อสงสัยสามารถช่วยแก้ปัญหาอย่างเต็มใจไม่ใช่แค่ตั้งใจจะจำหน่ายสินค้าเพียงอย่างเดียว ขายของตัวเองเพียงอย่างเดียว และใช้ภาษาเดียวกันกับลูกค้า เมื่อให้สัญญาอะไรกับลูกค้าแล้วเช่น ออกแบบ หรือ จัดส่งให้ตรงตามกำหนดเวลา ต้องดำเนินการให้เป็นไปตามที่ให้คำสัญญากับลูกค้าเพื่อสร้างความประทับใจให้กับลูกค้า สำหรับกิจกรรมการสื่อสารการตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์เป็นกิจกรรมพัฒนาทักษะให้กับผู้ประกอบการในชุมชนซึ่งเป็นการพัฒนาทักษะใหม่เรื่องของการสื่อสารการตลาดในโลกออนไลน์เพื่อให้ชุมชนสามารถสื่อสารและกับลูกค้าได้ในโลกออนไลน์ ด้วยการบอกเล่าประสบการณ์ออกมาเป็นเนื้อหา เรื่องราว รูปภาพ และวิดีโอในสื่อสังคมออนไลน์ โดยมีองค์ประกอบของการสื่อสารทางการตลาด คือ 1) การโฆษณาสินค้าเพื่อแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับสินค้า 2) การสื่อสารประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีเกี่ยวกับธุรกิจเช่น การประชาสัมพันธ์

กิจกรรมที่จะเกิดขึ้นในชุมชน เป็นต้น 3) การส่งเสริมการขายเช่น การจัดกิจกรรม ลด แลก แจก แถม เพื่อจูงใจลูกค้าให้เกิดการซื้อและซื้อซ้ำและบอกต่อให้ผู้อื่นกลับมาซื้อสินค้าในชุมชน โดยการพัฒนาด้านการสื่อสารการตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์จะเป็นทักษะที่สำคัญในการประชาสัมพันธ์ให้ลูกค้ารู้จักสินค้าของชุมชนเพิ่มขึ้น และยังเป็นการสร้างมูลค่าทางการตลาดด้วยการใช้ช่องทางการสื่อสารออนไลน์ ซึ่งการสื่อสารประชาสัมพันธ์ต้องมีเนื้อหาที่เหมาะสมกับลูกค้าไม่ว่าจะเป็นภาพ ภาษา เนื้อหา และเป็นเทคนิคที่สามารถเข้าถึงกลุ่มลูกค้าเป้าหมายได้สะดวก รวดเร็วมากขึ้นจากการจัดกิจกรรมหนุนเสริมในครั้งนี้ ทำให้ผู้ประกอบการในชุมชนได้รับความรู้เกี่ยวกับเทคนิคการบริการเพื่อสร้างความประทับใจกับลูกค้าและ กิจกรรมการตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์ที่สามารถนำไปใช้ในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ในชุมชนทั้งการให้บริการแบบเผชิญหน้าและการสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 กิจกรรมอบรมให้ความรู้แก่ผู้ประกอบการและชุมชนเรื่องการให้บริการแก่ลูกค้า

2.1.3 จัดกิจกรรมประชุมภาคีเครือข่ายเพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวกับพื้นที่ใกล้เคียงเพื่อดำเนินการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวส่งผลให้ได้รูปแบบการท่องเที่ยวทำให้ได้เส้นทางการท่องเที่ยวแบบครึ่งวันและ 1 วัน ได้แก่ 1) เส้นทางการท่องเที่ยวครึ่งวันที่บ้านด่านชัย ต.ด่านเกวียน มีจุดเริ่มต้นตั้งแต่ 1) ศูนย์การเรียนรู้บ้านผู้ใหญ่เมี้ยน (มีการสอนปั้น 1 ชั่วโมง = 100 บาท) 2) พาไปดูแหล่งดินที่จะมีบ่อดินเหนียว ดินทราย 3) เตาหลอมใจ 4) พิพิธภัณฑสถานเกวียน 4 ภาค บ้านอาจารย์วิโรจน์ และรับประทานอาหารกลางวัน 2) เส้นทางการท่องเที่ยว 1 วันบ้านด่านชัย ต.ด่านเกวียน มีจุดเริ่มต้นตั้งแต่ 1) ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน 2) เตาหลอมใจ 3) ศูนย์การเรียนรู้บ้านผู้ใหญ่เมี้ยน (มีการสอนปั้น 1 ชั่วโมง = 100 บาท) 4) พิพิธภัณฑสถานเกวียน 4 ภาค บ้านอาจารย์วิโรจน์ 5) รับประทานอาหารกลางวัน 6) วัดบ้านด่านเกวียนและสะพานร้อยใจ 7) ชมและเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ตลาดเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน

2.1.4 คนในชุมชนดำเนินการร่วมกันจัดทำแผนที่ชุมชนเพื่อบอกเส้นทางการท่องเที่ยวชุมชนบ้านด่านชัย ตำบลด่านเกวียน อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมาด้วยการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อจัดทำแผนที่เส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงวัฒนธรรมชุมชนบ้านด่านเกวียนซึ่งชุมชนร่วมกันจัดทำแผนที่เพื่อบอกเส้นทางการท่องเที่ยวในชุมชนและสถานที่ท่องเที่ยวบริเวณใกล้เคียง โดยพื้นที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายประกอบด้วย ศูนย์ การเรียนรู้ชุมชนเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนแหล่งผลิตเครื่องปั้นบ้านนายเมี้ยน สิ่งหัตถเล ปัจจุบันดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน เตาหลอมใจ วัดบ้านด่านเกวียน และสะพานร้อยใจ หรือสะพานด่านเกวียนเป็นวัดที่อยู่คู่กับชุมชนบ้านด่านเกวียนมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน คนในชุมชนมีความผูกพันกับวัดมาอย่าง

ภาพที่ 4 กิจกรรมพัฒนาทักษะสร้างต้นแบบกระถางหินทรายจากพื้นผิวและรูปทรงธรรมชาติ

2.2.2 สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชนด้านการท่องเที่ยวระหว่างหน่วยงานภาครัฐ การได้แก่ พัฒนาการอำเภอโชคชัย องค์การบริหารส่วนตำบลหนองโสน เทศบาลตำบลด่านเกวียน ชุมชนบ้านด่านชัย ตำบลด่านเกวียน และชุมชนบ้านหนองโสน ตำบลท่าอ่าง อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา เพื่อสร้างภาคีเครือข่ายด้านพัฒนาการท่องเที่ยว มีเส้นทางท่องเที่ยวที่เชื่อมโยง 2 พื้นที่ในรูปแบบ 2 วัน 1 มีจุดเริ่มต้นตั้งแต่ 1) ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเครื่องปั้นดินเผาตำบลด่านเกวียน 2) เตาหลอมใจ 3) ศูนย์การเรียนรู้บ้านผู้ใหญ่เมี้ยน (การสอนปั้น 1 ชั่วโมง = 100 บาท) 4) พิพิธภัณฑ์เกวียน 4 ภาค บ้านอาจารย์วิโรฒ 5) รับประทานอาหารกลางวัน 6) วัดบ้านด่านเกวียนและสะพานร้อยใจ 7) ชมและเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ตลาดเครื่องปั้นดินเผาตำบลด่านเกวียน 8) เดินทางพักที่ศิลานครบาลลี รีสอร์ท (หมู่บ้านหนองโสน) 9) ศูนย์การเรียนรู้หินทรายบ้านผู้ใหญ่อสุทิน (กิจกรรมทาสีปฏิมากรรมหินทราย) 10) ชมและเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ตลาดประติมากรรมหินทรายบ้านหนองโสน

2.2.3 การสร้างทักษะใหม่ (Re Skill) ด้วยการจัดอบรมความรู้ด้านการตลาดออนไลน์กับผู้ประกอบการในชุมชนซึ่งเป็นการพัฒนาทักษะใหม่เรื่องของการสร้างตลาดออนไลน์และสร้างเครือข่ายทางการตลาด โดยชุมชนได้รับองค์ความรู้ด้านการสร้างช่องทางการจัดจำหน่ายด้วยการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่ายที่มีความหลากหลายได้แก่ สร้างเพจเฟซบุ๊ก ไลน์ นำเสนอสินค้าและเป็นช่องทางสื่อสารและรับส่งข้อความกับผู้สนใจสั่งซื้อสินค้าชุมชน และเป็นช่องทางประชาสัมพันธ์สินค้าชุมชนให้เป็นที่รู้จักเพิ่มมากขึ้น โดยลูกค้าสามารถทราบรายละเอียดและค้นหาสินค้าของชุมชนผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ในกิจกรรมนี้มีการสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางการตลาดกับผู้ประกอบการในชุมชนซึ่งช่วยให้เกิดการสร้างพลังเครือข่ายการดำเนินธุรกิจที่สามารถเชื่อมโยงการตลาด ราคาและแหล่งผลิตสินค้าเพิ่มขึ้น และเทคนิคการสร้างตัวตนบนโลกออนไลน์ด้วยการวิเคราะห์จุดเด่นของผลิตภัณฑ์ในชุมชนด้วยการสร้างเรื่องราวที่น่าสนใจของผลิตภัณฑ์ที่มาจากฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อนำไปประชาสัมพันธ์บนโลกออนไลน์ให้กับกลุ่มเป้าหมายของชุมชน เพราะพฤติกรรมของผู้บริโภคปัจจุบันส่วนใหญ่มีการใช้งานอินเทอร์เน็ตผ่านสมาร์ทโฟน ดังนั้น ช่องทางการสร้างตลาดออนไลน์จึงเป็นช่องทางที่สำคัญในการจำหน่ายและประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ของชุมชนได้อย่างดีและนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนอย่างยั่งยืน

2.2.4 คนในชุมชนได้ดำเนินการร่วมกันจัดทำแผนที่ชุมชนเพื่อบอกเส้นทางท่องเที่ยวในชุมชนบ้านหนองโสน ตำบลท่าอ่างอำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมาด้วยการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อจัดทำแผนที่

เส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงวัฒนธรรมชุมชนบ้านหนองโสน ต.ท่าอ่าง อ.โชคชัย จ.นครราชสีมาซึ่งชุมชนร่วมกันจัดทำแผนที่เพื่อบอกเส้นทางการท่องเที่ยวในชุมชน ผู้ประกอบการหล่อหินทรายเพื่อเชื่อมโยงเครือข่ายผู้ประกอบการ และสถานที่ท่องเที่ยวบริเวณใกล้เคียง โดยพื้นที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายประกอบด้วย ศูนย์การเรียนรู้หมู่บ้านโอท็อปเพื่อการท่องเที่ยว ตลาดประติมากรรมหินทรายบ้านหนองโสนที่เป็นศูนย์รวมสินค้าหลากหลายประเภท ทั้งผลิตภัณฑ์ประติมากรรมบนหินทรายแบบดั้งเดิมที่เป็นการสลัก และแกะสลักลายบนก้อนหินทราย ที่ต้องอาศัยช่างที่มีความชำนาญ และใช้ความละเอียดประณีตในการทำใช้ระยะเวลานานในการทำ พิพิธภัณฑสถานชุมชนคนต้นแบบบ้านหนองโสนเป็นแหล่งเรียนรู้ประวัติและความเป็นมาหมู่บ้านภูมิมากรรมหินทราย บ้านหนองโสน (OTOP Village) สวนลุงพูนโคกหนองนาโมเดล แหล่งเรียนรู้เชิงเกษตรสวนมัลเบอร์รี่ ณ ลมเหนือ และสวนมะขามเทศ ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ที่ให้เยาวชนสามารถเข้ามาเรียนรู้ในด้านวิถีเกษตรและสักการะหลวงพ่อหน้าโชค วัดบ้านดอนพรมณ ซึ่งสถานที่ท่องเที่ยวเหล่านี้สามารถเชื่อมโยงกันโดยอยู่บนพื้นฐานของอัตลักษณ์ และภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิม ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชน สามารถนำเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้เป็นเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ดังภาพที่ 5

ภาพที่ 5 แผนที่เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวบ้านหนองโสน ตำบลท่าอ่าง อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา

อภิปรายผล

งานวิจัยการพัฒนาศักยภาพชุมชนบนฐานทรัพยากรท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย 2 ประเด็น ดังนี้

1. เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพชุมชนบนฐานทรัพยากรท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ด้วยการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม SWOT Analysis ของชุมชนบ้านด่านชัย ตำบลด่านเกวียน และบ้านหนองโสน ตำบลท่าอ่าง อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมาตามแนวคิดของอภิชัย ศรีเมือง (2555) ว่าการวิเคราะห์ SWOT Analysis เป็นเครื่องมือสำคัญในการวิเคราะห์สภาพองค์กรหรือหน่วยงานในปัจจุบันเพื่อค้นหาจุดแข็ง จุดเด่น จุดด้อย หรือสิ่งที่อาจเป็นปัญหาสำคัญในการดำเนินงานสู่สภาพที่ต้องการในอนาคต โดยหลังจากที่บริษัทได้ใช้ SWOT Analysis มาประเมินสถานการณ์ด้วยการจัดทำ TOWS Matrix เป็นการจับคู่ของปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก David (2011) ทำให้ได้แนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชนบนฐานทรัพยากรท้องถิ่นของ 2 ชุมชนคือ บ้านด่านชัย ตำบลด่านเกวียน อำเภอโชคชัย มี 4 แนวทางได้แก่ 1) สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชนด้านการท่องเที่ยว 2) การจัดอบรมให้ความรู้แก่ผู้ประกอบการและชุมชนในเรื่องการให้บริการและ

สร้างความประทับใจแก่ลูกค้า 3) การเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวกับพื้นที่ใกล้เคียงเพื่อดำเนินการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวอย่างเป็นรูปธรรม 4) การจัดทำแผนที่ชุมชนเพื่อบอกเส้นทางการท่องเที่ยวในชุมชน สำหรับแนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชนบนฐานทรัพยากรท้องถิ่นของชุมชนบ้านหนองโสน ตำบลท่าอ่าง อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา มี 4 แนวทางคือ 1) การผลิตสินค้าให้มีความหลากหลายเพื่อนำไปใช้ตกแต่งบ้านและสวน เพื่อสนองความต้องการของผู้บริโภคในพื้นที่ 2) การจัดหาหน่วยงานหลักในการประสานงานระหว่างผู้ประกอบการชุมชน และภาคีเครือข่ายเพื่อดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวในรูปแบบการเชิงสร้างสรรค์ 3) การจัดอบรมความรู้ด้านการตลาดออนไลน์กับผู้ประกอบการในชุมชน 4) การจัดทำแผนที่ชุมชนเพื่อบอกเส้นทางการท่องเที่ยวในชุมชน

2. เพื่อพัฒนาศักยภาพชุมชนสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนบ้านด่านชัย ตำบลด่านเกวียน อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา ผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนาศักยภาพชุมชนด้วยการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชนด้านการท่องเที่ยวระหว่างหน่วยงานภาครัฐ การจัดการกิจกรรมอบรมให้ความรู้แก่ผู้ประกอบการและชุมชนเรื่องการให้บริการและสร้างความประทับใจแก่ลูกค้า ซึ่งการจัดอบรมทำให้ผู้ประกอบการในชุมชนได้มีการพัฒนาทักษะองค์ความรู้เกี่ยวกับเทคนิคการบริการเพื่อสร้างความประทับใจกับลูกค้าและกิจกรรมการสื่อสารการตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์ที่นำไปใช้ในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนทั้งการให้บริการแบบเผชิญหน้าและการสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ มีการกิจกรรมประชุมภาคีเครือข่ายเพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวกับพื้นที่ใกล้เคียงเพื่อดำเนินการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวส่งผลให้ได้รูปแบบการท่องเที่ยวทำให้ได้เส้นทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านด่านชัย ตำบลด่านเกวียน อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา และร่วมกันจัดทำแผนที่ชุมชนเพื่อบอกเส้นทางการท่องเที่ยวในชุมชนบ้านด่านชัย ตำบลด่านเกวียนอำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมาด้วยการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อจัดทำแผนที่เส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงวัฒนธรรมชุมชนบ้านด่านเกวียนซึ่งสถานที่ท่องเที่ยวสามารถเชื่อมโยงกันโดยอยู่บนพื้นฐานของอัตลักษณ์ และภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิม ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชน สามารถนำเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้เป็นเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้สอดคล้องกับเบญจมาภรณ์ ชำนาญญา (2562) ศึกษาแนวทางพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ตำบลบางน้ำผึ้ง จังหวัดสมุทรปราการว่า แนวทางพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ควรพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวให้เชื่อมโยงกัน การส่งเสริมและพัฒนาคนในชุมชนที่มีความรู้และความสามารถในการเผยแพร่วัฒนธรรมและการพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่สร้างการมีส่วนร่วมให้นักท่องเที่ยวและชุมชนเรียนรู้ร่วมกันโดยออกแบบการเรียนรู้ร่วมกันโดยใช้กิจกรรมในชุมชนและสอดคล้องกับวิลาสินี ธนพิทักษ์ และคณะ (2561) ที่ศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อเรียนรู้วัฒนธรรมฝ่ายมีชีวิตจากภูมิปัญญาชุมชนที่มีการพัฒนาศักยภาพชุมชนการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อเรียนรู้วัฒนธรรมฝ่ายมีชีวิตจากภูมิปัญญาชุมชนทำให้ได้สร้างเส้นทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อเรียนรู้วัฒนธรรมฝ่ายมีชีวิตจากภูมิปัญญาชุมชนตำบลเขาปู่ อำเภอศรีบรรพต จังหวัดพัทลุง และชุมชนสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองในการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อเรียนรู้วัฒนธรรมฝ่ายมีชีวิต และเป็นต้นแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ กล่าวได้ว่า การพัฒนาศักยภาพชุมชนสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บ้านหนองโสน ตำบลท่าอ่าง อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมาด้วยการจัดกิจกรรมพัฒนาศักยภาพ (Up Skill) ด้วย

การฝึกปฏิบัติสร้างต้นแบบกระถางหินทรายจากพื้นผิวและรูปทรงธรรมชาติซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ที่จัดซื้อเพื่อนำไปตกแต่งบ้าน การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชนด้านการท่องเที่ยวเพื่อสร้างภาคีเครือข่าย สร้างทักษะใหม่ (Re Skill) ให้กับชุมชนด้านการตลาดออนไลน์กับผู้ประกอบการในชุมชนซึ่งเป็นการพัฒนาทักษะใหม่เรื่องการสร้างตลาดออนไลน์และสร้างเครือข่ายทางการตลาด โดยชุมชนได้รับองค์ความรู้การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการจำหน่ายที่มีความหลากหลายซึ่งช่องทางการสร้างตลาดออนไลน์จึงเป็นช่องทางที่สำคัญในการจำหน่ายและประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ของชุมชนได้อย่างดีและนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนอย่างยั่งยืน มีจัดทำแผนที่ชุมชนเพื่อบอกเส้นทางการท่องเที่ยวในชุมชนบ้านหนองโสน ตำบลท่าอ่าง อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมาด้วยการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อจัดทำแผนที่เส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงวัฒนธรรมชุมชนซึ่งชุมชนร่วมกันจัดทำแผนที่เพื่อบอกเส้นทางการท่องเที่ยวในชุมชน ผู้ประกอบการหล่อหินทรายเพื่อเชื่อมโยงเครือข่ายผู้ประกอบการให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชน สามารถนำเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้เป็นเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษาวิจัย

1.1 หน่วยงานภาคราชการควรศึกษาข้อมูลและจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงทุกระดับตั้งแต่ ระดับชุมชน ระดับท้องถิ่น ระดับตำบล ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพิ่มขึ้น

1.2 หน่วยงานภาคราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้กับชุมชน ผู้ประกอบการและผู้มีส่วนได้เสียเพื่อนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ต่อไป

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

2.1 สามารถขยายผลการศึกษาไปยังพื้นที่อื่น หรือศึกษาแหล่งท่องเที่ยวอื่นของจังหวัดนครราชสีมาและเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพิ่มเติม

2.2 การศึกษากลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความต้องการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อนำมาพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวให้ตรงกับความต้องการของกลุ่มนักท่องเที่ยว

เอกสารอ้างอิง

- ที่ทำการปกครองจังหวัดนครราชสีมา. (2564). *ข้อมูลพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา*. สืบค้นเมื่อ 3 ธันวาคม 2564 จาก <https://www.amphoe.com/dods/front/base/html/page-info.php?catm=30000000>
- นฤมล สุนทสวัสดิ์. (2553). *การจัดการเชิงยุทธศาสตร์*. กรุงเทพฯ: วันทิพย์.
- เบญจมาภรณ์ ชำนาญญา. (2562). ศึกษาแนวทางการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในพื้นที่ตำบลบางน้ำผึ้งจังหวัดสมุทรปราการ. *วารสารสมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี*, 25 (2) กรกฎาคม-ธันวาคม.

- ภูริวัจน์ เดชอุ่ม. (2556). การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์: กรอบแนวคิดสู่แนวทางปฏิบัติ สำหรับประเทศไทย. *วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร*, 33(2), 329-364.
- วันทนี แสนักดี. (2562). แนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอยุธยาเมืองมรดกโลกในมุมมองของผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยว. *วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*, 9(1), 36-49.
- วิลาสินี ธนพิทักษ์, วิวัฒน์ ฤทธิมา, ณติกา ไชยานุพงศ์ และ ศิริชัย กุมารจันทร์. (2561). การจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อเรียนรู้วัฒนธรรมฝ่ายมีชีวิตจากภูมิปัญญาชุมชนตำบลเขาปู่ อำเภอศรีบรรพต จังหวัดพัทลุง. *วารสารเทคโนโลยีภาคใต้*, 14(2), 28-38.
- สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน. (2564). *การท่องเที่ยวโดยชุมชน*. สืบค้นเมื่อ 24 ธันวาคม 2564 จาก <http://www.cbt-i.or.th/index.php>.
- สุดแดน วิสุทธิลักษณ์, พิเชฐ สายพันธ์, อรุมา เตพลกุล และ ชีระ สินเดชารักษ์. (2556). *การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) ร่วมกับคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน).
- สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. (2552). *Foresight Research โดยการสังเคราะห์เชิงเศรษฐศาสตร์จากผลงานวิจัยสาขาสังคมท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- อภิชัย ศรีเมือง. (2555). *เทคนิควิเคราะห์ธุรกิจอย่างละเอียด (สไตล์ผู้บริหารมืออาชีพ)*. นนทบุรี: ริงค์ ปิยอนด์ บุ๊คส์ จำกัด.
- อุทัย ดุลยเกษม และ อรศรี งามพิทยาพงศ์. (2540). *ระบบการศึกษากับชุมชน : กรอบความคิดและข้อเสนอเพื่อการวิจัย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- David, Fred R. (2011). *Strategic Management: Concepts and Cases* (13th ed). (Upper Saddle River, N.J.: Prentice Hall.
- Suttipisan, S. (2013). Adaptive Uses of Local Textiles for Creative Tourism Product Development in Thailand. *International Journal of Cultural and Tourism Research*, 6(1), 47- 55.